

Десети конгрес „Сверуске политичке партије Јединствена Русија“ одржан 20.11.2008. године, донео је експлицитно идеолошко позиционирање носеће партије руског политичког система. Председник вишег савета партије Б.В. Гризлов објавио је : „Ми своју идеологију називамо руским конзерватизмом“.

Крунишући Путинов „златни век“ учитавањем вредносне трајекторије за руску државу XXI века, партија „Јединствена Русија“ претендује да оконча готово стогодишњу „одисеју“ руског духа, повратком здравом идејном језгру које сабира темељне вредности руске политичке културе.

Посредован огромним историјским искуством двадесетог века, савремени руски конзерватизам не тежи повратку у прошлост, већ напротив „повратку у будућност“. Он је савремен, што значи да га не треба поистовећивати са руским конзерватизмом „дореволюционарног“ и „емигрантског“ периода. Он је руски, што значи да није идентичан конзерватизму западног типа, а истицање конзерватизма у контексту руског XXI века значи отклон од идеолошких „саблазни“ комунизма и либерализма, које су у својим екстремним варијантама растакале руски етос, а руску државу одводиле у историјски ћорсокак.

1. Увод

Нова (гео)политичка, економска и војна моћ Русије није се појавила „сама од себе“. Једнострано, монокаузално, (мада доминантно у антируским круговима) приступ, који тежи да постигнути базични консензус у руском народу сведе на вулгарну „енергетску“ интерпретацију, случајно или намерно, промашен је.

Поред материјалног успона, постигнуто јединство у руском друштву јесте далеко више

Пише: Андреј Митић
среда, 31 децембар 2008 13:41

резултат обновљених духовно-моралних својстава народа, ревитализоване „духовне инфраструктуре“, односно, резултат успешно реализованог идеолошко-вредносног алгорита Кремља.

Склоп стратешких, тактичких и оперативних циљева, артикулисан кроз формулу „суверене демократије“, мобилизовао је политички инстинкт огромне већине Руса и као рефлекс изворног политичког сензибилитета овог народа на прошлим парламентарним и председничким изборима конвертован је у готово плебисцитарну подршку партији „Јединствена Русија“, односно њеним лидерима Путину и Медведеву.

„Јединствена Русија“ дочекала је, наиме, изборни циклус 2007/08. у идеолошком формату који је, прешавши за непуне три године етапу од коцептуализације до оперативизације данас већ пошао путем своје универзализације.

Настала у самом језгру Путинове администрације, обликована кроз јавни дискурс (скоро потпуно занемарен у нашој јавности!), постављена у центар изборне платформе, идеологија „суверене демократије“ препозната је на прошлим изборима као „нова национална идеологија“ и почела да добија обриси „руске идеје“ за XXI век.

На свом фундаменталном нивоу идеологија „Јединствене Русије“ репродукује вредносне константе руске политичке културе. Превладавањем идеолошких коцепата „модерне“, нова идеологија тежи да буде својеврстан, руски, одговор на изазове постмодерне. Теоријски комплекс њене легитимације постављен је широко и представља синтезу виталних елемената „руског погледа на свет“, ради имунизације државе од инвазивних, пре свега западних метода моделовања руске будућности.

На оперативном нивоу, идеологија је почела да живи не само кроз партију, већ и кроз стварање мреже национално одговорних невладиних организација, „think-thank“-ова, покрета младих, јавних дебата, издавачких кућа и медија који подижу „руски дискурс“, односно, рефлектује нови вредносни систем Путинове Русије.

Идеологија „ЈР“ нема претензију да буде прихваћена само на унутрашњем плану, већ тежи да буде „руска мека моћ“ која би била конкурентна на регионалном, али и глобалном плану. Циљ Русије је да створи „soft power“ („мека моћ“) као идеолошку

алтернативу западном глобализму, а свим државама и народима који деле сличан поглед на свет омогућила би улаз у руску орбиту.

2. Историјски контекст настанка нове идеологије: од смрти до Васкрснућа

Крајем XX века Русија се нашла у „идеолошком вакууму“. Стари, комунистички систем вредности је одбачен, а нови још није био заживео. Показало се да руска криза има „дупло дно“ и да је пост-совјетска Русија ушла у својеврсну кризу идентитета која се пројављивала на политичкој, економској, културној и свакој другој равни друштвеног живота. Брутална стварност пост-совјетске Русије почела је, не само да је испуњава Иљинову пројекцију од неких пола века раније, већ и да је у неким аспектима и превазилази. Отклон од комунистичке идеологије у деведесетим годинама XX века почео је да се претвара у отклон од идеологије „као такве“. Међутим, одустајањем од трагања за сопственим идејно-вредносним оквиром, створило је празнину коју је пожурила да испуни западна (нео)либерална идеологија. Ово „убризгавање смисла“ са стране, дубоко је фрустрирало ионако већ намучено и дезоријентисано руско друштво. Стерилни економски „идентитет“ који квалитет претвара у квантитет, „вино у воду“ – само је погоршао ефекте „мамурлука сивог јутра“ посткомунизма и повредио достојанство руског човека.

Тетурајући се између екстрема левих и десних идеја, руски народ је будућност очекивао са много страха, а мало наде. „Крај историје“ се полако претварао у „крај Русије“, у историјску „еутаназију“ једног народа навикнутог да учествоје у обликовању своје, али и „светске“ историје. Ипак, овај моменат анестезирања руске (само)свести није дуго потрајао. Руски дух је осетио потребу за редефинисањем свог идентитета у новом, постмодерном добу. Излазак из „самоскривљене незрелости“ руског народа обележава долазак Путина на власт. То је почетак краја геополитичке „клиничке смрти“ Русије, буђење из „догматског дрмежа“ и хибернације руског духа. На размеђи миленијума, отпочело је превредновање свих западних вредности и повратак најпре на путању стабилизације, а потом и развоја Русије.

3. Структура нове историјске ситуације: од Беслана до Минхена

Партија „Јединствена Русија“ створена је почетком XXI века као снага која би требало да идејно и оперативно прати Путинову визију. Међутим, иако је врло брзо постала стожерна сила у центру политичког спектра, она је на парадоксалан начин доста дуго

Пише: Андреј Митић
среда, 31 децембар 2008 13:41

деловала без „званичне“ идеологије. Како је руским уставом забрањено стварање било какве обавезне „државне“ идеологије – као да је „ЈР“ као кључна, владајућа партија дуго оклевала да експлицитно представи своје идеолошке погледе. Међутим, историјски контекст у коме се Русија нашла 2004. године, као и приближавање изборног циклуса 2007/08, просто су „натерали“ „Јединствену Русију“ да се идеолошки отвори и озваничи своју идеологију.

Свест о потреби озваничавања нове националне идеологије створена је једном нарочитом структуром историјске ситуације коју је сачинио низ унутарполитичких и спољно политичких догађаја, који су припремили терен за реконфигурацију и ресистематизацију државних циљева.

Најпре су терористички напади у Беслану 2004. показали рањивост руске државе, а „оранж“ револуција у Украјини схваћена је као показна вежба за сценарио који би брзо могао да буде виђен и у Русији. То је преломна тачка новије руске историје, тачка коначног „преумљења“ руске политичке елите, црвена линија, „руски 11. септембар“, после кога више ништа неће бити исто.

Промоција западне демократије у суседству (поред Украјине, ту су били и Грузија, Киргистан, али и покушаји у Белорусији) била је знак на узбуну. Знак да је нужно имунизовати Русију од „оранж“ технологија .

Проблем је брзо детектован: Русија нема „soft power“. Схваћено је да избледелог идентитета, Русија не само да није привлачна осталим народима који један по један падају у загрљај Брисела, већ и да идеолошка инертност чини Русију опасно рањивом. Зато је требало створити нову руску идеју, базични консензус који ће постати бедем против још једног насртаја запада да „цивилизује“, а заправо дисциплинује Русију.

Зато је Кремљ још једном у руској историји отворио „проклета“ питања руског идентитета и улоге Русије у светско-историјском процесу. Тако је почела „превентивна контрареволуција“ у Русији. Економска конјунктура и политичка констелација у свету олакшавале су нови излазак Русије на историјску сцену. Висока цена енергената којима Русија обилује, унутрашњи проблеми ЕУ, раст глобалног незадовољства америчком политиком, уводили су Русију у идеолошку контраофанзиву која се славобитно претставила у Минхену 2007, где је Путин свету објавио да је Русија поново моћна, а да је униполарном свету одзвонило.

Пише: Андреј Митић
среда, 31 децембар 2008 13:41

Прва формула идеологије „ЈР“ у облику „суверене демократије“ појавила се у тренутку приближавања другог Путиновог мандата крају. Зато је било потребно створити наслеђе које ће олакшати Путинов (привремени?) одлазак са места председника.

Повратак Русије отпочео је кроз брижљив одабир циљева и метода опстанка, које ћемо представити једном грубом скицом идеолошког алгоритма који се већ неколико година успешно остварује.

4. Суверена демократија: „од идеје до доктрине“

Иако су координате концепта постављене још Путиновим „миленијумским“ говором који је објавио да „нова руска идеја треба да буде органско јединство општечовечанских и традиционално руских вредности“, кључна фигура одговорна за стварање, операционализацију и транспоновање идеје суверене демократије у дејствујућу доктрину, јесте Владислав Сурков. Недовољно познат српској јавности, али зато већ „класик“ новог руског политичко-филозофског мејнстрима, Сурков је незаобилазна личност у било каквом говору о идеологији нове Русије.

Формално, дугогодишњи заменик руководиоца администрације, помоћник председника, неформално, за многе познаваоце прилика у Кремљу означен као „број 2“, а за непријатеље „сива еминенција“ Кремља, Сурков се и у најширој јавности перципира као идеолошки „mastermind“ из најужег Путиновог серкла. Ради се, заправо, о младом човеку изузетних способности, који је један од носећих стубова Путинове администрације.

Његова дискусија о националним приоритетима с пролећа 2005, означила је почетак теоријског и практичног одговора на новонастале околности у Украјини. Своју конкретизацију, тај одговор добија кроз „идеју Русије као суверене демократије“, представљене активу „Јединствене Русије“ фебруара 2006, (сад већ чувене „фебруарске тезе“). Убрзо након тога, идеја прераста у официјелни дискурс. Отворена је шира политичка, али и академска дебата која је укључила све најзначајније политичаре, аналитичаре, „think-thank“-ове и медије како би се концепт пречистио, одредио његов обим и садржај и легитимизовала његова употреба.

Концепт је попримио доктринарни карактер у лето 2006, када га је подржао и Владимир Путин, упознавајући светске лидере на самиту Г8 са новом политичком формулом руског идентитета. У јесен 2006. „Јединствена Русија“ прихвата овај концепт као основу своје политичке платформе за предстојеће изборе, када се значењском валеру концепта додаје још један текст (провокативног наслова) Суркова: „Национализација будућности“.

Тако је за годину дана интензивне дебате Русија добила понуду за нову идеју која треба да је поново избаци у сам врх суперсила, а народу врати пољуљани понос и веру у отаџбину.

5. Оперативни ниво идеологије: идеолошки алгоритам Кремља

5.1 Стратешки циљеви

Први и основни циљ за носиоце власти у Русији јесте „очување“ руског народа. Ово Солжењициново завештање, могуће је остварити само стварањем јаке и моћне државе, која ће „чувати“ руски народ у доба сурових глобализацијских процеса. Да би у томе успела, Русија мора да понуди свој одговор на глобализацију. И практично и теоријски. Практично, Русија мора да постане економски, политички и војно истински снажна, а теоријски – Русија мора да ствара свој „дискурс“, опонирајући монополу запада на глобални дикурс.

Ови циљеви нас воде првој идеолошкој формулацији Русије као „суверене демократије“. Русија је, у двадесетом веку, искусила сувереност без демократије (совјетски период), али и демократију без суверености (неолиберална, Јељцинова епоха). Императивни налог времена јесте дијалектичко јединство ова два „суштински спорна појма“. Да би се Русија „очувала“, она мора бити и суверена и демократска. То је наравоученије руског XX века. Демократија ће омогућити Русији да постане заједница слободних и равноправних људи, ефикасно и конкурентно друштво, спремно за довршетак модернизације. Сувереност је за Русију важна због опасности глобализације. Свет јесте „умрежен“, „али није свеједно да ли ћемо у тој мрежи бити пауци или муве!“ без комплекса објављује Сурков. Зато је сувереност по њему „политички синоним конкурентноспособности“. Да би Русија била суверена, она треба да развија своје компаративне предности, да постане и остане енергетска супер-сила. Даље, нужно је имунизовати руско друштво од „оранж технологија“ које ослабљују традиционалне

вредности, провоцирају унутрашње сукобе и „чисте“ терен за духовну колонизацију од стране запада. То се може спречити (а ово је омиљена теза Суркова) стварањем „национално оријентисаног водећег слоја друштва“. Руска елита мора да напусти погубну „offshore психологију“ деведесетих. Зато се мора улагати у вредносни систем људи, у образовање које ће стварати национално одговорну елиту и „враћати драж отечественој култури“. Стварати „руски дискурс“ на регионалном и глобалном плану, који ће бити алтернатива западној филозофској и социо-политичкој доминацији.

5.2 Тактички циљеви

Стратешке циљеве ће бити могуће остварити уколико „Јединствена Русија“, не само остане водећа сила у текућем политичком циклусу, већ уколико изврши успешну негативну мобилизацију електората – маргинализацијом партија „олигархијског реванша“, ултралиберала – који би да врате Русију корак уназад, као и „изолациониста“, комуниста и екстремних националиста, који би да врате Русију два корака уназад. Први су погубни по руску сувереност, а други по демократију, а тиме „Јединствена Русија“ постаје њихов архинепријатељ.

Да би „ЈР“ омогућила дугорочнију легитимацију своје власти, нужно је да њена идеологија буде општеприхваћена у народу, да постане нова „национална идеја“ која одговара његовим историјским потребама и интересима. Позитивну мобилизацију електората може да изврши само идеологија која сажима вредности руске политичке културе.

6. Фундаментални ниво идеологије: константе руске политичке културе

Одрицање од традиционалних вредности одвело је Русију крајем двадесетог века на руб пропасти. Зато је полазни принцип нове идеологије да сваки потез власти мора да се креће задатим „аксиомима руске политичке културе“. Руска политичка култура за „Јединствену Русију“ представља „матричну структуру“ и „код“ за дешифровање будућности. Зато нова национална идеологија мора да буде резултанта вектора руске политичке културе. Основна теза је да Русија у XXI веку може опстати само ако репродукује ове вредности.

Пише: Андреј Митић
среда, 31 децембар 2008 13:41

Савремени руски конзерватизам мора да брине о „константама руске политичке културе“, о онтолошком језгру руског бића које мора да остане неизмењено, али и о „променљивима“, о ономе што треба да се саображава духу времена.

Андреј Исајев, још један у плејади „младих лавова“ партије „ЈР“ сматра да су и европеизам и изолационизам руском народу страни. Међу кључне константе Исајев убраја следеће:

1) Држава

„Воља за сувереношћу“, јак патерналистички сентимент, патриотизам као љубав према отаџбини, унікално државно миленијумско искуство које је створило својеврсну навикнутост руског човека на јаку државу, историјски активну и утицајну.

2) Идеализам

Склоност ка „идеократији“, традиција жртве зарад „идеје“ у срцу је руског народа. „Сунце“ међу руским идејама јесте православље, које прожимајући и обликујући руски национални карактер, утискује у њега већ вековима печат „месијанства“ без кога је национални живот Руса незамислив.

3) Национални лидер

Персонификација власти у лику препознатљивог лидера који обједињује народ и отеловљује његове вредности и наде. Све руске епохе препознатљиве су по личностима које их персонификују.

4) Саборност

Пише: Андреј Митић
среда, 31 децембар 2008 13:41

Богословски појам који пренет на друштвено-политичку раван читава склоност ка консензуалном доношењу одлука. Зато је „јединство“ кључна реч руске политичке културе.

5) Правда и слобода

Правда има предност над слободом, која се схвата као функција правде. Правда која носи димензију солидарности и социјалне одговорности.

Слобода која се креће у координатама моралне одговорности, по православном принципу „да је човеку све дато на слободу, али није све и на корист“.

Партија „Јединствена Русија“ формирала се у овим координатама. Само име партије указује на „саборну“ димензију њеног политичког програма. Моралне и духовне вредности руског народа виде се у партијском програму као „компаративна предност у односу на остале народе и залог успешног развоја државе“. Симфоничан однос са руском православном црквом и ревитализовање светске мисије нове руске државе носе „идеалистичку“ црту руске политичке културе. Истицање суверености као апсолутне вредности у својој идеолошкој формули показује традиционалан однос према очувању државе. Владимир Путин, као партијски лидер и уједно, скоро плебисцитарно подржан национални лидер персонификује почетак „руског XXI века“. Трагање за цивилизацијским балансом између правде и слободе кроз развој демократских институција јесте актуелни историјски процес који има своју динамику и темпо развоја и који не сме да буде репликација западних схема, већ у складу са реалијама руског идентитета.

Углавном успешна реализација наведених константи јесте кључни разлог за колосални успех партије „Јединствена Русија“.

Да би се створила шира легитимациона основа за продужетак овог успеха биће потребно реализовати и следеће „променљиве“: развој науке, нових технологија, образовања, увећање квалитета живота.

Савремени руски конзерватизам

Идеологија „Јединствене Русије“ прокламована као савремени руски конзерватизам има своју ситуационо-функционалну димензију, али и теоријско-идејно језгро које од почетка XIX века – све до данас – показује свој духовни и практични потенцијал.

У ситуационо-функционалном, „хантингтоновском“ смислу, нова идеологија има за циљ „конзервирање“, очување Путиновог курса. Доминација руским политичким системом мора да се настави у наредних двадесетак година, како би Русија изашла на магистралу историје и постала стабилан глобални субјект.

У теоријско-идејном смислу, савремени руски конзерватизам ослања се на моћну интелектуалну традицију, на идејно наслеђе руских мислилаца конзервативног усмерења које већ дуго „бубри“ испод западног омотача.

Ситуирање идеологије „ЈР“ на мапи руске интелектуалне културе уводи нас у вредносни координатни систем који, почев од историчара Н.М. Карамзина (који је међу првима експлицитно говорио да је ослањање на сопствену историјску традицију и духовне вредности нужно за конкурентност Русије), преко словенофилско-западњачке контроверзе, иде ка „дијалектичком јединству“ ова два пола руског идентитета, реконтекстуализујућу „трећу“, помало заборављену традицију либералног конзерватизма, која, идући линијом Чичерин-Стољпин-Струве, заправо открива кључну вредносну компоненту Путинове Русије, духовни хабитус нових идеолога и нереализовану могућност руске историје. Дух политичке филозофије Ивана Иљина, водећег мислиоца руског „емигрантског“ конзерватизма представља, пак, везивно ткиво свих идеолошких постулата новог руског конзерватизма.

„Основи социјалне концепције руске православне цркве“ објављени 2000. године представљају „конзервативни“ одговор на (пост)модерне изазове савременог света, док „Основе учења руске православне цркве о достојанству, слободи и правима човека“ из 2008. представљају алтернативни концепт људских права који треба да замени западни модел који се креће „с оне стране добра и зла“. Ови документи стварају вредносни темељ изградње нове Русије, који уз филозофско и историјско наслеђе формирају потенцијал довољан за излазак Русије из стогодишње духовне и социо-политичке кризе.

Пише: Андреј Митић
среда, 31 децембар 2008 13:41

Нови програмски документ партије „Јединствена Русија“ има за задатак да се креће у кругу ових идеја и да их у дневно-политичкој пракси успешно реализује.

Као што је „дореволюционарни“ конзерватизам био реакција на Петрове реформе, а „емигрантски“ на комунистичке, тако је и савремени руски конзерватизам реакција на духовну кризу изазвану неолибералним реформама. Од претходне две етапе разликује се одустајањем од монархијског начела, самодржавља и народности транспонованих у секуларизоване концепте „суверене демократије“, а од западног (нео)конзерватизма пре свега, одбацивањем догме о либералном тржишту.

Закључак

Суочавање са прошлошћу и отворена дебата о идентитету, породили су стратешке циљеве у Русији који се остварују један за другим, са историјском вољом, суверенитетом духа и државе која импонује већини руских грађана.

Ојачана духовно и материјално изнутра, нова руска „национална“ идеологија стиже на праг своје универзализације. Учвршћивање веза са Белорусијом, изгледни „реверзибилни“ процеси у Украјини и Грузији, лагано враћање постсовјетског простора у своју сферу утицаја стварају од Русије „другу Европу“, алтернативни модел који може бити атрактиван за све државе којима је доста униполарног света и које желе преуређење међународних односа на праведнијим принципима. Побољшани односи са муслиманским светом, као и скорашњи продор у латинску Америку, доказ су да се Русија не шали, да жели улогу медијатора светске кризе који отклања замке либералног глобализма и исламског фундаментализма. Руски „soft power“, у облику културног солидаризма, демократизације међународних односа, морално одговорне концепције људских права, неовестфалског погледа на државу може бити атрактиван за све народе који траже одговор на изазове глобализације. Између две светске кризе 1998-2008. Русија је изронила као историјски субјект који жели поделу одговорности за будућност света.

Наступио је „коперникански обрт“ у постављању кључног питања руског идентитета. Тако се од „метафизичког“ питања: „Да ли је Русија могућа као европска држава?“ можда крећемо ка питању: „Да ли је Европа могућа као руска држава?“.

Савремени руски конзерватизам: идеологија „Јединствене Русије“

Пише: Андреј Митић

среда, 31 децембар 2008 13:41

Руски медвед усправља се у „сутон запада“.